

Методичні рекомендації щодо вивчення світової літератури в загальноосвітніх навчальних закладах у 2011—2012 навчальному році

(лист МОНМСУ

від 09.06.2011 р. № 1/9-454)

Головною метою вивчення предмета "Світова література" в загальноосвітніх навчальних закладах є виховання в молоді високої читацької і загальної культури, естетичного смаку шляхом залучення її до найвищих досягнень світової літератури та культури, загальнолюдських і національних духовних цінностей.

Ця мета реалізується в таких першорядних завданнях: формування гуманістичного світогляду та гуманітарної свідомості самостійної творчої особистості; стимулювання інтересу до читання в цілому; відчуття краси та виразності художнього слова; плекання вміння сприймати прекрасне, творити власну особистість його засобами; сприяння виробленню естетичних смаків, поглядів і уподобань учнів; формування читацької культури, творчих здібностей, критичного мислення, навичок аргументованого оцінювання прочитаного; підвищення загального рівня культури учнів як повноправних членів соціуму та активних учасників соціальних процесів; виховання в учнів поваги до національної культури та інших етнокультурних традицій; формування планетарного мислення, вільної орієнтації в розмаїтті культурних явищ.

У 2011—2012 навчальному році **вивчення світової літератури у 5—9 класах** загальноосвітніх навчальних закладів здійснюватиметься за програмою, затвердженою Міністерством освіти і науки України: Зарубіжна література. 5—12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / Автори: Ю.І. Ковбасенко, Г.М. Гребницький, Н.О. Півнюк, К.Н. Баліна, Г.В. Бітківська. Керівник авторського колективу Ю.І. Ковбасенко. За загальною редакцією Д.С. Наливайка. — К., Ірпінь: Перун, 2005. — 112 с.

В основу курсу світової літератури покладено особистісно зорієнтовану модель навчання, умовою ефективного застосування якої є використання таких методичних підходів, які передбачають позицію учня як активного співтворця уроку, самого процесу вивчення літератури. Така позиція формується завдяки системному використанню міжлітературних зв'язків і міжпредметної інтеграції, створенню системи проектної діяльності (дослідницької, творчої тощо) й умов для самопізнання особистості учня в процесі вивчення світової літератури.

Згідно з наказом МОН від 18.02. 2008 № 99 "Про Типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням окремих предметів" розроблено навчальну програму зі світової літератури:

— Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (класів) **із поглибленим вивченням зарубіжної літератури. 8—9 класи.** / За загальною

науковою редакцією Д.С. Наливайка, керівник авторського колективу Ю.І. Ковбасенко; програму підготували: Ю.І. Ковбасенко, Г.М. Гребницький, Н.О. Півнюк, Г.В. Бітківська, К.Н. Баліна.

Для загальноосвітніх навчальних закладів (класів) із поглибленим вивченням світової літератури можливим є заохочення школярів до вибору в старших класах філологічного профілю навчання, а відтак — до майбутнього опанування у вищих навчальних закладах фахів, пов'язаних із потребою в поглибленому знанні світової літератури (філолог, викладач вищого навчального закладу, учитель-словесник, журналіст, диктор телебачення, літературний редактор і/або координатор, офіс-менеджер тощо).

Вивчення світової літератури **у 10—11 класах** загальноосвітніх навчальних закладів здійснюватиметься за програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (наказ від 28.10.2010 № 1021). Ефективність практичного втілення системи профільного вивчення світової літератури та визначення ступеня її представленості як окремої навчальної дисципліни в профілях інших спеціалізацій забезпечується наявністю трьох профільних програм із світової літератури.

— Світова література. 10—11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничо-математичний, технологічний, спортивний напрями. **Рівень стандарту** / Укладачі: Ю.І. Ковбасенко — керівник авторського колективу; Г.М. Гребницький, Т.Б. Недайнова, К.Н. Баліна, Г.В. Бітківська, І.А. Тригуб, О.О. Покатілова. — К.: Грамота, 2011.

— Світова література. 10—11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Суспільно-гуманітарний, художньо-естетичний напрями. **Академічний рівень** / Укладачі: Ю.І. Ковбасенко — керівник авторського колективу; Г.М. Гребницький, Т.Б. Недайнова, К.Н. Баліна, Г.В. Бітківська, І.А. Тригуб, О.О. Покатілова. — К.: Грамота, 2011.

— Світова література. 10—11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям. **Профільний рівень** / Укладачі: Ю.І. Ковбасенко — керівник авторського колективу; Г.М. Гребницький, Т.Б. Недайнова, К.Н. Баліна, Г.В. Бітківська, І.А. Тригуб, О.О. Покатілова. — К.: Грамота, 2011.

Відповідно до листа Міністерства від 27.08.2010 р. № 1/9-834 розподіл годин щодо світової літератури за рівнями змісту освіти в 2011/2012 навчальному році є таким:

Навчальний предмет	Кількість годин на тиждень у класах					
	Рівень стандарту		Академічний рівень		Профільний рівень	
Класи	10	11	10	11	10	11
Світова література	1	1	2	2	3	3

Курси за вибором в старших класах мають забезпечити індивідуальні інтереси кожного учня: поглиблене та розширене вивчення профільних предметів, формування індивідуальної освітньої траєкторії школярів, орієнтацію на усвідомлений та відповідальний вибір майбутньої професії. Водночас вони можуть сприяти вивченню непрофільних предметів і бути зорієнтовані на певний вид діяльності поза профілем навчання.

Навчальний предмет "Світова література" викладається українською мовою. Водночас, за наявності необхідних умов (*достатнє володіння учнями мовою оригіналу, якою написаний художній твір; якісна підготовка вчителя, у тому числі можливість дослідження образної системи, засобів виразності, поетики, стилістичних особливостей твору тощо мовою оригіналу*), бажаним є розгляд художніх текстів мовою оригіналу (скажімо, творів Л.М. Толстого — російською, Б. Шоу — англійською, Ф. Кафки, Р.М. Рільке — німецькою, Гійома Аполлінера — французькою і т. д.). У такому разі предмет "Світова література" виконує додаткову функцію вдосконалення володіння учнями україномовних шкіл іноземними мовами.

Оскільки з переважною більшістю художніх текстів на практиці учні ознайомлюються в перекладах українською мовою, особливу увагу слід звернути на якість цих перекладів, навчаючи школярів порівнянню творів на всіх "переклад-оригінал" і "переклад-переклад".

У вечірніх (змінних) загальноосвітніх навчальних закладах світова література вивчатиметься за програмами:

У 5—9 класах: Зарубіжна література. 5—12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / Автори: Ю.І. Ковбасенко, Г.М. Гребницький, Н.О. Півнюк, К.Н. Баліна, Г.В. Бітківська. Керівник авторського колективу Ю.І. Ковбасенко. За загальною редакцією Д.С. Наливайка. — К., Ірпінь: Перун, 2005. — 112 с.

У 10—12 класах: Зарубіжна література. 10—12 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничо-математичний, технологічний напрями. **Рівень стандарту** / Укладачі: Ю.І. Ковбасенко — керівник авторського колективу; Г.М. Гребницький, Т.Б. Недайнова, К.Н. Баліна, Г.В. Бітківська, І.А. Тригуб, О.О. Покатілова. — К.: Грамота, 2009. — 52 с.

Одним з основних компонентів допрофільної та профільної підготовки є **курси за вибором і факультативи**. Зазначені курси сприяють одержанню старшокласниками чітких уявлень про свою майбутню професію, що так чи інакше має бути пов'язана з філологією (учитель-словесник, журналіст, редактор, коректор, перекладач, фольклорист, науковець філологічної спеціалізації тощо), а також дають змогу виробити особистісні риси та фахові навички.

Програми курсів за вибором і факультативів, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, вміщено у збірниках:

— *Зарубіжна література. Збірник програм факультативних курсів для 8—11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Упоряд.: Ю. Ковбасенко, В. Федоренко, Н. Жданова // Зарубіжна література, 2008. — число № 1—3 (545—547).*

— *Збірник програм курсів за вибором і факультативів зі світової літератури. 8—11 класи. Книга 1 / За загальною ред.: Таранік-Ткачук К.В., Дворницької І.П. — Тернопіль: Мандрівець, 2011. — 336 с.*

Важливим залишається організаційний аспект щодо використання програм курсів за вибором або факультативів. Насамперед зауважимо щодо кількості годин на рік для додаткових курсів: **факультативи** розраховані на 9—17 годин опрацювання, мають "статус" необов'язковості, учень може перевірити власні нахили, здібності й уподобання, опановуючи факультативний курс. Відповідно до наказу МОН від 20.02.2002 р. № 128 "Про затвердження Нормативів наповнюваності груп... загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах" мінімальна наповнюваність груп при проведенні факультативних занять у ЗНЗ міської місцевості становить 8 учнів, сільської місцевості — 4 учні. Ураховуючи вимоги Концепції профільної освіти, відвідувати курси за вибором мають усі учні класу.

Програма **курсу за вибором** розрахована на 35 годин на рік (одна година на тиждень), ці заняття є обов'язковими для відвідування учнями від початку навчального року до завершення, робота учнів у кінці навчального року має бути оцінена. Однак, ураховуючи, що організація профільного навчання на етапі допрофільної (8—9 класи) та профільної (10—11 класи) освіти має свої особливості, спричинені об'єктивними і суб'єктивними причинами, можливим є узгодження обраної програми з реальною ситуацією. Так, обравши курс за вибором з розрахунку 35 годин на рік, учитель має право скоригувати кількість годин і ущільнити матеріал, якщо згідно з реальними обставинами може викладати лише факультативний курс — 17 годин на рік. Можливим є й зворотний процес, коли факультативний курс може бути використаний як курс за вибором. Кількість годин на вивчення кожної теми, збільшення навчального матеріалу має бути скоригованим у календарно-тематичному плануванні до програми курсу за вибором.

У такому випадку скоригована програма має бути погоджена на засіданні методичного об'єднання загальноосвітнього навчального закладу і затверджена керівником цього навчального закладу. У пояснювальній записці до програми необхідно зазначити, на основі якої програми курсу за вибором або факультативу (за чий авторством) розроблено скоригований варіант.

З метою систематизації та упорядкування навантаження учнів протягом навчального року подаємо рекомендовану кількість видів контролю у процесі вивчення світової літератури у кожному класі. Поданий у таблиці розподіл годин є **мінімальним і обов'язковим** для проведення в кожному семестрі. Вчитель на власний розсуд може збільшити кількість видів контролю відповідно до рівня підготовки учнів, особливостей класу тощо.

З метою систематизації та упорядкування навантаження учнів протягом навчального року подаємо рекомендовану кількість видів контролю у процесі вивчення світової літератури у кожному класі. Поданий у таблиці розподіл годин є **мінімальним і обов'язковим** для проведення в кожному семестрі. Вчитель на власний розсуд може збільшити кількість видів контролю відповідно до рівня підготовки учнів, особливостей класу тощо.

Обов'язкова кількість видів контролю

5–9 класи												
Семестри	I		II		I		II		I		II	
Контрольні роботи у формі:	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
— контрольного класного твору;	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
— виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Уроки розвитку мовлення* (РМ)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п
Уроки позакласного читання (ПЧ)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1
Контрольний домашній твір	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5

У 8–9 класах з поглибленим вивченням світової літератури пропорційно збільшується кількість контрольних робіт та уроків розвитку мовлення (на розсуд вчителя визначається кількість і види контрольних робіт).

10–11 класи												
Класи	10		11		10		11		10		11	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Семестри	Рівень стандарту				Академічний рівень				Профільний рівень			
Рівні	Рівень стандарту				Академічний рівень				Профільний рівень			
Контрольні роботи у формі:	2	2	2	2	3	3	3	3	4	4	4	4
— контрольного класного твору;	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
— виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	1	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3	3
Уроки розвитку мовлення* (РМ)	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3
	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п	y+п	1y+2п	2y+1п	1y+2п	2y+1п
Уроки позакласного читання (ПЧ)	1	1	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2
Контрольний домашній твір	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5

* У кожному семестрі обов'язковим є проведення двох уроків розвитку мовлення: одного уроку усного розвитку мовлення, а другого — писемного. Умовне позначення у таблиці — (y + п).

Можливі види контрольних робіт:

- тест;
- відповіді на запитання;
- контрольний літературний диктант;
- анкета головного героя;
- комбінована контрольна робота тощо;
- письмові контрольні твори.

Пропонуємо орієнтовне календарно-тематичне планування уроків світової літератури для **11 класу**, розроблене **Ю.І. Ковбасенком**, завідувачем кафедри теорії, історії та методики викладання зарубіжної літератури Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидатом філологічних наук, професором.

**Орієнтовне календарно-тематичне планування
11 клас. Рівень стандарту (1 урок на тиждень)**

№	Дата	Тема (основний зміст) уроку
I семестр		
1.		Загальна характеристика розвитку літератури першої половини ХХ ст. Авангардизм у літературі. Доля реалізму. Елітарна та масова культура.
2.		РМ Складання тез за темою "Авангардизм 1910—20-их років і здійснювана ним "революція в мистецтві" (за підручником).
3.		Ф. Кафка. Загальна характеристика творчості. Концепція світу та людини в оповіданні "Перевтілення".
4.		Проблема метафоричного світобачення в оповіданні "Перевтілення". Символічність образного світу твору. Вплив Ф. Кафки на розвиток всесвітньої літератури.
5.		Дж.Джойс — видатний ірландський письменник-модерніст. Характерні риси його творчості та їх утілення в психологічному есе "Джакомо Джойс".
6.		"Потік свідомості" та аналіз психології людини в психологічному есе "Джакомо Джойс". Вплив Джойса на всесвітню літературу.
7.		РМ Реконструкція лінійного сюжету есе "Джакомо Джойс" (усно)
8.		Контрольна робота.

9.	М. Булгаков — видатний російський письменник. Булгаков і Київ. "Майстер і Маргарита". Особливості композиції твору.
10.	Проблематика та характеристика головних образів роману.
11.	Воланд і його почет. "Магічний реалізм" у творі. <i>Контрольний домашній твір</i>
12.	Глибинні зрушення в поезії ХХ століття. Модернізм і основні течії європейської поезії ХХ століття. Поезія Р.М. Рільке та Гійома Аполлінера.
13.	"Срібна доба" російської поезії, її авангардистські та модерністські течії. Поезія О.Блока та Анни Ахматової. <i>Виразне читання напам'ять.</i>
14.	<i>Контрольний твір.</i> Наш світ очима митців-модерністів
15.	<i>ПЧ</i> Література першої половини ХХ ст.(за вибором учителя)
16.	Особливості літературного процесу другої половини ХХ ст.
II семестр	
17.	Бертольт Брехт — видатний німецький письменник. "Епічний театр" Б. Брехта, його теоретичні засади та творча практика. Проблематика та художні особливості п'єси "Життя Галілея". Неоднозначність образу Галілея. Інтелектуальний характер драми.
18.	<i>РМ (письмово)</i> Розгорнута відповідь на питання "Чи актуальні нині проблеми відповідальності вченого за свої відкриття, поставлені у п'єсі "Життя Галілея" Б. Брехта?"
19.	Альбер Камю — видатний французький письменник. Камю і екзистенціалізм. "Чума" — антифашистський роман-притча. Філософський сенс притчі про чуму.
20.	<i>РМ (усно)</i> Характеристика основних образів твору. Проблема вибору в творі. <i>Контрольний домашній твір</i>
21.	Е. Хемінгуей — видатний американський письменник. "Старий і море" — повість-притча про людину. Образ Сантьяго. "Життєподібний" сюжет і філософсько-символічний зміст повісті. Місце Хемінгуея в американській і всесвітній літературі.
22.	Г. Гарсія Маркес — відомий колумбійський письменник, лауреат Нобелівської премії. Органічне поєднання буденного й фантастичного як характерні риси "магічного реалізму" в оповіданні "Стариган із крилами".
23.	Зустріч людей із янголом, її символічний сенс. Трагікомічне зображення ставлення людей до дива.
24.	<i>Контрольний твір.</i> Принцип айсберга і художній текст (роль інакомовлення в літературі ХХ століття).
25.	Література постмодернізму та її характерні ознаки. Особливості сучасного літературного процесу та його найяскравіші постаті.
26.	М.Павич — сербський письменник-постмодерніст. Утілення в оповіданні "Дамаскин" рис постмодернізму.
27.	Використання фактів візантійської та поствізантійської культури ("віртуальний історизм") як характерна ознака творчості М.Павича.
28.	<i>Контрольна робота.</i>
29.	<i>ПЧ</i> Література початку ХХІ ст.
30.	Найвидатніші здобутки світової літератури доби античності, Середньовіччя, Відродження, ХVІІ і ХVІІІ століть, а також ХІХ століття (доба романтизму)
31.	Найвидатніші здобутки світової літератури ХІХ століття (доби реалізму та раннього модернізму), а також ХХ — початку ХХІ століття (у т.ч. сучасного літературного процесу)

**Орієнтовне календарно-тематичне планування
11 клас. Академічний рівень (2 уроки на тиждень)**

№	Дата	Тема (основний зміст) уроку
I семестр		
1.		Основні тенденції розвитку драматургії наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. "Нова драматургія", її засадничі принципи. Творчі знахідки та здобутки Г.Ібсена, А.Чехова, Дж. Б. Шоу.
2.		Г.Ібсен — видатний норвезький драматург, творець "нової драми". Новаторство Ібсена-драматурга. "Ляльковий дім" — соціально-психологічна драма.
3.		Особливості драматичного конфлікту та розвитку сценічної дії в п'єсі "Ляльковий дім". Характеристика образу Нори
4.		<i>РМ Диспут:</i> ваше особисте ставлення до вчинку Нори.
5.		Складність і неоднозначність художнього процесу І пол. ХХ ст. Модернізм як некласична модель культури, найповніше й найпоследовніше втілення естетико-художнього перевороту ХХ ст.
6.		Авангардизм 1910—20-их років і здійснювана ним "революція в мистецтві", його основні течії (футуризм, кубізм, дадаїзм, експресіонізм, сюрреалізм). Доля реалізму в літературі І пол. ХХ ст. Елітарна та масова культура.
7.		Ф. Кафка. Загальна характеристика творчості.
8.		Концепція світу та людини в оповіданні "Перевтілення".
9.		Проблема метафоричного світобачення в оповіданні "Перевтілення". Символічність образного світу твору. Вплив Кафки на розвиток всесвітньої літератури.
10.		<i>Контрольний твір</i>
11.		Джеймс Джойс — видатний ірландський письменник-модерніст. Характерні риси його творчості та їх прояв в есе "Джакомо Джойс". "Потік свідомості" та аналіз психології людини у психологічному есе "Джакомо Джойс".
12.		Джерела "потіку свідомості" в есе. Спроба "реставрації" сюжету твору. Вплив Джойса на всесвітню літературу.
13.		<i>Контрольна робота.</i>
14.		Михайло Булгаков — видатний російський письменник. Булгаков і Київ.
15.		"Майстер і Маргарита". Особливості композиції твору.

16.	"Московські" та "єршалаїмські" розділи твору та художні засоби їхнього зв'язку.
17.	Проблематика роману. Характеристика головних образів твору.
18.	<i>РМ (письмово)</i> Складання цитатної характеристики (або анкети) образів Майстра та Маргарити.
19.	Воланд і його свита. "Магічний реалізм" у творі
20.	Особистість і влада, різні аспекти трактування проблеми їхніх взаємовідносин <i>Контрольний домашній твір</i> . Художня література на межі XIX—XX століть: традиції та новаторство (на матеріалі вивчених творів).
21.	Загальна характеристика творчості Р.М.Рільке.
22.	Загальна характеристика творчості Г. Аполлінера.
23.	Загальна характеристика творчості Ф.Гарсія Лорки.
24.	"Срібна доба російської поезії". Загальна характеристика творчості О.Блока.
25.	Загальна характеристика творчості Анни Ахматової.
26.	Загальна характеристика творчості Б.Пастернака.
27.	<i>РМ Виразне читання віршів.</i>
28.	<i>Контрольна робота</i>
29.	<i>ПЧ</i> Сторінками художньої літератури I половини XX ст.
30.	Особливості літературного процесу другої половини XX ст. Нові явища та тенденції в літературі кінця XX ст.
31.	Підсумковий урок.
II семестр	
32.	Бертольт Брехт — видатний німецький письменник. "Епічний театр" Брехта, його теоретичні засади та творча практика.
33.	Проблематика та художні особливості п'єси "Життя Галілея".
34.	Неоднозначність образу Галілея. Інтелектуальний характер драми.
35.	А. Камю — французький письменник, лауреат Нобелівської премії. Його філософські й естетичні погляди. Роман "Чума" як еволюція "від естетики абсурду до естетики бунту".
36.	<i>РМ (письмово)</i> Філософія екзистенціалізму в цитатах з роману "Чума".
37.	Роман "Чума" як узагальнене трактування зла в контексті людського буття і як ствердження необхідності боротьби з ним при неможливості повного й остаточного подолання.
38.	<i>РМ (усно)</i> Характеристика основних образів роману. Проблема вибору у творі. Особливості поетики й стилю.
39.	Е. Хемінгуей — видатний американський письменник. "Старий і море" — повість-притча про людину. Образ Сантьяго.
40.	"Життєподібний" сюжет і філософсько-символічний зміст повісті. Місце Хемінгуея в американській і всесвітній літературі.
41.	<i>Контрольна робота.</i>
42.	Своєрідність японської літератури XX ст. Кавабата Ясунарі — "красою Японії народжений". Вишукана простота стилю письменника.
43.	Відображення національної естетики та етики в романі "Тисяча журавлів".
44.	Чайна церемонія та її доля у XX ст. як утілення глобалізації та вульгаризації національного колориту.
45.	Інтенсивний розвиток латиноамериканської літератури другої пол. XX ст. Г.Гарсія Маркес — відомий колумбійський письменник, лауреат Нобелівської премії. Роман "Сто років самотності" як твір "магічного реалізму".
46.	Органічне поєднання буденного й фантастичного як характерні риси "магічного реалізму" в романі "Сто років самотності".
47.	Проблематика та система образів твору. Родина Буендіа у художньому часі й просторі твору.
48.	<i>Контрольний твір</i> . Роль інакомовлення в літературі XX століття (на матеріалі вивчених творів).
49.	Постмодернізм — одне з найяскравіших літературних явищ другої половини XX ст., його теоретичні засади й художня (літературна) практика.
50.	Мистецтво постмодернізму та його стосунки з елітарною та масовою культурою. Найяскравіші представники постмодерністської прози.
51.	М.Павич — сербський письменник-постмодерніст. Утілення в оповіданні "Дамаскин" рис постмодернізму.
52.	Використання фактів візантійської та поствізантійської культури ("віртуальний історизм") як характерна ознака творчості М.Павича.
53.	П.Зюскінд — сучасний письменник-постмодерніст. Риси постмодернізму в повісті "Запахи, або Історія одного вбивці": "віртуальний історизм" ("імітація" світогляду Франції доби Просвітництва); захоплюючий детективний сюжет, можливість багатьох варіантів інтерпретації тощо.
54.	Образ Гренуя та його літературні прототипи (крихітка Цахес, персонажі Ч.Діккенса і т.д.).
55.	<i>Контрольна робота</i>
56.	<i>ПЧ</i> Література початку XXI ст.
57.	<i>РМ</i> Захист проекту "Книга, без якої я не уявляю свого життя" <i>Контрольний домашній твір</i>
58.	Узагальнення та систематизація вивченого. Найвидатніші здобутки світової літератури доби античності, Середньовіччя та Відродження
59.	Найвидатніші здобутки світової літератури XVII і XVIII століть, а також XIX століття (доба романтизму)
60.	Найвидатніші здобутки світової літератури XIX століття (доби реалізму та раннього модернізму)
61.	Найвидатніші здобутки світової літератури XX — початку XXI століття (у т.ч. сучасного літературного процесу)
62.	Підсумковий урок.
63.	Резервний час.

**Орієнтовне календарно-тематичне планування
11 клас. Профільний рівень (3 уроки на тиждень)**

№	Дата	Тема (основний зміст) уроку
I семестр		
1.		Основні тенденції розвитку драматургії наприкінці XIX — на початку XX ст.
2.		"Нова драматургія", її засадничі принципи.
3.		Г.Ібсен — видатний норвезький драматург, творець "нової драми". Новаторство Ібсена-драматурга.
4.		"Ляльковий дім" — соціально-психологічна драма. Особливості драматичного конфлікту та розвитку сценічної дії в п'єсі.
5.		<i>РМ (усно)</i> Характеристика образу Нори. Дискусія в творі.
6.		А.Чехов — видатний російський письменник. Його місце у російській і всесвітній літературі. "Чайка" — перша п'єса нової театральної школи. Чехов і система Станіславського.
7.		Особливості драматичного конфлікту та розвитку сценічної дії в п'єсі.
8.		Проблема життєвого успіху та творчої мети у п'єсі. Треплев і Зарєчна. Новаторство Чехова-драматурга. Роль підтексту у творі.
9.		Б.Шоу — творець соціальної "драми-дискусії". Комедія "Пігмаліон", її зв'язок із давньогрецьким міфом і сучасний драматургові зміст.
10.		Особливості драматичного конфлікту та розвитку сценічної дії.
11.		Проблематика та художні особливості твору. Новаторство Шоу-драматурга.
12.		<i>Контрольна робота.</i>
13.		Складність і неоднозначність художнього процесу I пол. XX ст. Модернізм як некласична модель культури, найповніше та найпослідовніше втілення естетико-художнього перевороту XX ст.
14.		Авангардизм 1910—20-их років і здійснювана ним "революція в мистецтві", його основні течії (футуризм, кубізм, дадаїзм, експресіонізм, сюрреалізм). Доля реалізму в літературі I пол. XX ст. Елітарна та масова культура.
15.		Ф. Кафка. Загальна характеристика творчості. Концепція світу та людини в оповіданні "Перевтілення".
16.		Проблема метафоричного світобачення в оповіданні "Перевтілення".
17.		Символічність образного світу твору. Вплив Ф.Кафки на розвиток всесвітньої літератури.
18.		<i>Контрольний твір</i>
19.		Джеймс Джойс — видатний ірландський письменник-модерніст. Характерні риси його творчості та їхнє втілення в есе "Джакомо Джойс".
20.		"Потік свідомості" та аналіз психології людини у психологічному есе "Джакомо Джойс". Ремінісценції та алюзії в творі. Вплив Джойса на всесвітню літературу.
21.		<i>РМ (усно)</i> Спроба "реконструкції" лінійного сюжету есе "Джакомо Джойс".
22.		Німецька історія і німецька література I пол. XX ст. Гострота соціально-політичної та ідеологічної боротьби та їхній вплив на літературний процес. Томас Манн — видатний німецький письменник XX століття. Реалізм і модернізм у його творчості.
23.		Напруженість передвоєнної ситуації в Європі та тривожний настрій новели "Маріо і чарівник".
24.		Алегоричність і паралелізм у творі. Віра письменника в здатність особистості до збереження свого "я".
25.		<i>Контрольна робота.</i>
26.		Михайло Булгаков — видатний російський письменник. Булгаков і Київ.
27.		"Майстер і Маргарита". Особливості композиції твору.
28.		"Московські" та "єршалаїмські" розділи твору та художні засоби їхнього зв'язку.
29.		Проблематика роману. Характеристика головних образів роману.
30.		<i>РМ (письмово)</i> Складання цитатної характеристики (або анкети) образів Майстра та Маргарити.
31.		Особистість і влада, різні аспекти трактування проблеми їхніх взаємовідносин.
32.		Волянд і його почит. "Магічний реалізм" у творі.
33.		<i>ЛЧ</i> Сторінками художньої прози першої половини XX ст. Контрольний домашній твір. Художня література кінця XIX— першої третини XX століття: традиції та новаторство (на матеріалі вивчених творів).
34.		Художня література кінця XIX— першої третини XX століття: традиції та новаторство (на матеріалі вивчених творів).
35.		Глибинні зрушення в поезії початку XX ст. Модернізм і основні течії європейської поезії XX ст.
36.		Загальна характеристика творчості Р.М.Рільке.
37.		Загальна характеристика творчості Аполлінера.
38.		Загальна характеристика творчості Т.С. Еліота.
39.		Загальна характеристика творчості Ф.Гарсія Лорки.
40.		"Срібна доба російської поезії".
41.		Загальна характеристика творчості О.Блока.
42.		Загальна характеристика творчості Анни Ахматової.
43.		Загальна характеристика творчості В.Маяковського.
44.		Загальна характеристика творчості Б.Пастернака.
45.		<i>РМ Виразне читання віршів.</i>
46.		<i>Контрольна робота.</i>
47.		<i>ЛЧ</i> Сторінками поезії першої половини XX ст.
48.		Особливості розвитку літературного процесу другої половини XX ст.
49.		Резервний час

II семестр	
50.	Нові явища та тенденції в літературі кінця ХХ ст.
51.	Бертольт Брехт — видатний німецький письменник. "Епічний театр" Брехта, його теоретичні засади та творча практика.
52.	Проблематика та художні особливості п'єси "Життя Галілея".
53.	Неоднозначність образу Галілея. Інтелектуальний характер драми "Життя Галілея".
54.	А. Камю — французький письменник, лауреат Нобелівської премії. Його філософські й естетичні погляди.
55.	Роман "Чума" як еволюція "від естетики абсурду до естетики бунту".
56.	<i>РМ (письмово)</i> Філософія екзистенціалізму в цитатах з роману "Чума".
57.	Роман "Чума" як узагальнене потрактування зла в контексті людського буття та ствердження необхідності боротьби з ним при неможливості повного й остаточного подолання.
58.	Характеристика основних образів роману.
59.	Проблема вибору у творі. Особливості поетики та стилю.
60.	<i>ПЧ</i> "Драма абсурду" у світовій літературі.
61.	<i>Контрольна робота.</i>
62.	Е. Хемінгуей — видатний американський письменник. Тема "втраченої генерації" у творчості письменника.
63.	"Старий і море" — повість-притча про людину. Образ Сантьяго.
64.	"Життєподібний" сюжет і філософсько-символічний зміст повісті.
65.	Довершеність прологу, роль підтексту ("принцип айсберга") в творі. Місце Хемінгуея в американській і всесвітній літературі.
66.	<i>РМ (усно)</i> Афоризми в повісті "Старий і море".
67.	Своєрідність японської літератури ХХ ст. Кавабата Ясунарі — "красою Японії народжений". Вишукана простота стилю письменника.
68.	Утілення національної естетики та етики в романі "Тисяча журавлів".
69.	Чайна церемонія та її доля у ХХ ст. як уособлення глобалізації та вульгаризації національного колориту.
70.	Гармонія природи і людини як засадничий принцип та одна з головних проблем твору.
71.	Контрольний твір. Багатство та розмаїття літературних явищ і національних літератур у середині—другій половині ХХ століття (на матеріалі вивчених творів).
72.	<i>РМ</i> Аналіз твору.
73.	Інтенсивний розвиток латиноамериканської літератури другої пол. ХХ ст. Г.Гарсія Маркес — відомий колумбійський письменник, лауреат Нобелівської премії. Роман "Сто років самотності" як твір "магічного реалізму".
74.	Органічне поєднання буденного й фантастичного як характерні риси "магічного реалізму" в романі "Сто років самотності".
75.	Проблематика та система образів твору.
76.	Родина Буендіа у художньому часі й просторі твору. Циклічний і лінійний час у романі, міфологеми в його художній тканині. <i>Контрольний домашній твір</i>
77.	Постмодернізм — одне з найяскравіших літературних явищ другої половини ХХ ст., його теоретичні засади та художня (літературна) практика.
78.	Найяскравіші представники постмодерністської прози. Постмодерністське мистецтво, його стосунки з елітарною та масовою культурою.
79.	М.Павич — сербський письменник-постмодерніст. Особливості його творчості.
80.	Утілення в оповіданні "Дамаскин" рис постмодернізму, гри з читачем.
81.	Використання фактів візантійської та поствізантійської культури ("віртуальний історизм") як характерна ознака творчості М.Павича.
82.	<i>Контрольна робота.</i>
83.	П.Зюскінд — сучасний письменник-постмодерніст, особливості його творчості.
84.	Риси постмодернізму в повісті "Запахи, або Історія одного вбивці": "віртуальний історизм" ("імітація" світогляду Франції доби Просвітництва); захоплюючий детективний сюжет, можливість багатьох варіантів інтерпретації тощо.
85.	Образ Гренуя та його літературні прототипи (крихітка Цахес, персонажі Ч.Діккенса і т.д.).
86.	Співіснування і взаємодія різних стилів, напрямів, течій. "Утеча культури на університетські кафедри", виживання і конкуренція художньої літератури з "відео", "мультимедіа", Інтернетом та іншими реаліями сучасності: "від Інтернету до Гуттенберга" (У.Еко).
87.	Помітні сучасні літературні явища: творчість Річарда Баха, Патріка Зюскінда, Паоло Коельо, Італо Кальвіно, Мілана Кундери, Харукі Мураками, Януша Вишневського та ін. Пріоритети сучасного світового книжкового ринку.
88.	Глобалізація як важливий чинник сучасного літературного процесу. Література і мас-медіа. Література і кіно. Література і комп'ютерні технології. Основні тенденції в сучасній літературі.
89.	Осмилення досвіду різних генерацій другої половини ХХ — початку ХХІ ст., культурної пам'яті, пошуків ідентичності, гендерних стосунків та ін. провідні теми сучасного літературного процесу. Сучасна література: проблема "канону", класики та моди, шедевр та бестселера.
90.	<i>ПЧ</i> Література початку ХХІ ст.
91.	<i>Контрольна робота</i>
92.	<i>РМ</i> Захист проекту "Книга, без якої я не уявляю свого життя"
93.	Узагальнення та систематизація вивченого. Найвидатніші здобутки світової літератури доби античності, Середньовіччя та Відродження
94.	Найвидатніші здобутки світової літератури ХVІІ і ХVІІІ століть, а також ХІХ століття (доба романтизму)
95.	Найвидатніші здобутки світової літератури ХІХ століття (доби реалізму та раннього модернізму)
96.	Найвидатніші здобутки світової літератури ХХ — початку ХХІ століття (у т.ч. сучасного літературного процесу)
97.	Резервний час.

Основними видами оцінювання навчальних досягнень учнів є поточне й підсумкове (тематичне, семестрове, річне), державна підсумкова атестація.

Перелік головних вимог щодо основних видів оцінювання, виконання письмових робіт і перевірки зошитів зі світової літератури, особливостей проведення уроків виразного читання, кількості, призначення та особливостей оформлення зошитів з предмета, їх перевірки й критерії оцінювання містяться у відповідному методичному листі Міністерства **від 21.08.2010 № 1/9-580** тощо. Там же подано зразок заповнення сторінки журналу зі світової літератури. Звертаємо увагу, що додатковий запис щодо теми над датами в журналі не робиться.

Уточнення потребують вимоги щодо структури і особливостей проведення **уроків розвитку мовлення** (матеріал розроблено **О.О. Ісаєвою**, завідувачем кафедри методики викладання російської мови і світової літератури Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, доктором педагогічних наук, професором).

Робота над розвитком мовлення учнів послідовно здійснюється при вивченні всіх шкільних дисциплін, але особлива роль у цьому процесі відводиться урокам літератури, предметом яких є мистецтво слова. Саме на уроках літератури створюються виняткові можливості для мовленнєвої практики учнів, для оволодіння різноманітними видами та жанрами мовленнєвих висловлювань, у тому числі і творчих. Тому саме від учителя, від тих методів та прийомів, що він обирає, та від мистецтва їхнього використання на уроці і під час позакласної роботи залежить ступінь цього впливу.

Усне мовлення — мовлення живе, проказуване і чути, тобто розраховане на слухове сприйняття. Воно характеризується такими показниками, як правильність вимовлення звуків і звукосполучень, ритмомелодичний малюнок, тональність, гучність, темп, тембр, паузи, логічні наголоси, емоційне забарвлення.

Усне мовлення зазвичай контактне, підкріплюється зорово — мімікою, жестами, позою мовця. Воно відрізняється великим впливом на слухачів і саме залежить від них — може змінюватися відповідно до реакції співрозмовника або аудиторії. Усне мовлення ситуативне, проминає в конкретній мовленнєвій обстановці, воно миттєве, спонтанне, тобто зазвичай непередбачене, народжується в момент говоріння, потребує оперативності, швидкої реакції, високої мовленнєвої готовності, не дає часу на обдумування, підбір слів і конструкцій. До нього неможливо повернутися ще раз, оскільки абсолютно точно воно може бути відтворене тільки в запису. В усному мовленні необхідно утримувати в пам'яті те, що сказано, і уміти прогнозувати, передбачати ще не сказане. Т.О. Ладигенська відзначає такі особливості усного мовлення, як лаконізм (стилістичність висловлення) і водночас надмірність (часті повтори), уривчастість (паузи у пошуках потрібних слів), неповноту речень, доповнювану ситуацією спілкування, наявність зайвих слів — заповнювачів пауз.

З огляду на зазначені особливості в усному мовленні уживаються в основному короткі речення, багато штампів, звичних висловів, мовлення переривисте, швидко добираються потрібні слова, допускається неточне вживання слів і їх форм, іноді вони в процесі мовлення виправляються. Усне розмовне мовлення має свій специфічний словник, простіший синтаксис, свої стилістичні особливості, відрізняється особливостями сприйняття. Таким чином, усне мовлення характеризується як комунікативно-психологічними, так і мовними особливостями, які повинні враховуватися в процесі навчання цієї форми мовлення в школі.

Усне мовлення існує в двох різновидах — діалогічному і монологічному. Діалог — розмова двох осіб, монолог — значне за тривалістю висловлення однієї людини; виділяють ще полілог — розмову декількох осіб.

Писемне мовлення, на відміну від усного, частіше є підготовленим. Воно більш нормативне. Для нього характерний суворий відбір мовних засобів, складні синтаксичні конструкції, повні речення.

Навичка викладу своїх думок у писемній формі — складніша мовленнєва навичка, яка потребує спеціального навчання. Перевагою писемного мовлення як об'єкта навчання є його статичність, фіксованість, що дає можливість повторно звертатися до нього для аналізу, перетворення, запам'ятовування з метою відтворення. Писемне мовлення

може бути того або іншого функціонально-семантичного типу (розповідь, опис або міркування), які можуть виділятися в усному монологічному мовленні того або іншого жанру (оповідь, лист, замітка в газету) і того або іншого стилю (розмовний, публіцистичний, діловий, стиль художньої літератури). Співвідношення різних типів, жанрів і стилів мовлення різноманітне і неоднозначне.

Дослідники цієї проблеми відзначають, що робота з розвитку мовлення учнів усіх класів у процесі вивчення літератури ведеться комплексно за такими напрямками:

— *словниково-фразеологічна робота*, що націлена на збагачення лексичного запасу учнів та активізацію його використання у мовленнєвій практиці;

— *навчання зв'язного монологічного мовлення* у різноманітних жанрах усних та письмових висловлювань;

— *навчання грамотного діалогічного мовлення*;

— *підсилення виразності, емоційності, образності мови*.

Таким чином, **розвиток мовлення учнів — це система роботи, що спрямована на розвиток умінь та навичок учнів в усній та писемній формі передавати чужі думки та будувати власні висловлювання**.

Специфікою роботи з розвитку мовлення на уроках літератури обумовлено появу **основних правил**, якими прийнято оперувати під час удосконалення мовленнєвої культури учнів.

1. Робота з розвитку мовлення має базуватися на безпосередніх літературних та життєвих враженнях учнів. І завдання вчителя — організувати ці враження, перш за все зацікавити художнім твором, тобто презентувати книгу, зробити так, щоб учень її прочитав. Якщо художній твір схвилював учня, то у нього з'являться нові думки і почуття, що є необхідним першоджерелом слова. Так, культура усного та писемного мовлення передбачає, що необхідно вміти складати план твору, продумати аргументи для свого виступу, побудувати композицію доповіді. Такі вміння школярів стануть реальними, якщо учні опануватимуть їх під час вивчення тих творів, які доступні їм, відповідають віковим особливостям, цікаві їм за тематикою, близькі за проблемами, що порушуються, нетрадиційними поглядами, що в них висловлюються.

2. Робота з розвитку мовлення учнів має будуватися в єдиній системі, використовуючи *принцип наступності* навчання. Важливо підкреслити, що цей принцип має бути пріоритетним. Потрібно, щоб кожний вид роботи з розвитку мовлення розглядав вчителем з перспективою послідовно зростаючих можливостей учнів. Таким чином, кожний вид роботи з розвитку мовлення учнів має спиратися на отримані вже на попередніх уроках вміння та навички, розвивати та удосконалювати їх.

3. Власна мовленнєва культура вчителя має спонукати учнів до творчості, сприяти закріпленню та удосконаленню отриманих знань та умінь. Тобто різноманітні види власних висловлювань учителя-словесника повинні бути грамотними, логічними, емоційними та виразними. Для цього словеснику треба уникати таких якостей мови, як безсистемність, монотонність, багатослівність, непереконливість та ін. "Живе слово" вчителя має стати зразком монологічної мови для учнів. Таким "живим словом" може бути розповідь про письменника, про історію написання твору, усний відгук на відповідь учня чи на його твір, коментар до тексту, лекція на уроці літератури. Залежно від того, наскільки буде змістовна, виразна, переконлива і цікава розповідь учителя, залежить ставлення школярів до твору, їхнє розуміння його.

4. Робота з розвитку мовлення учнів має здійснюватися на кожному уроці літератури і закріплюватися на окремих спеціальних уроках — **уроках розвитку мовлення**, що є квінтесенцією всієї роботи з удосконалення мовленнєвих умінь та навичок учнів. *Уроки розвитку мовлення мають систематизувати, контролювати та направляти всю роботу з розвитку мовлення школярів*.

З метою розвитку монологічного та діалогічного писемного й усного мовлення школярів, відповідно до реальних потреб, учителю доцільно розробити *орієнтовну програму уроків розвитку мовлення школярів* з методичними рекомендаціями щодо їх проведення. Запропонована програма може мати таку структуру:

1. Тема уроку розвитку мовлення.

2. Мета уроку.

3. Місце даного уроку в загальній системі вивчення окремої літературної теми.

4. Методичні рекомендації до уроку.

Серед уроків розвитку мовлення слід відзначити такі види:

1. Уроки навчання написання творчих робіт на основі життєвих вражень.
2. Уроки навчання складання усних відповідей на питання, доповідей.
3. Уроки навчання написання творів різних жанрів.
4. Уроки аналізу письмових робіт школярів.

Орієнтовна структура уроку розвитку мовлення може бути така:

- I. Вступне слово вчителя (зразок усного мовлення).
- II. Словникова робота (пояснення значення незнайомих учень слів, історичний, лінгвістичний коментар).
- III. Бесіда або діалог з учнями, групова робота (на цьому етапі учні розвивають навички чіткого і точного формулювання питання і відповіді).
- IV. Переказ тексту (уривка) або оповідь учня (розвиток умінь і навичок роботи з текстом); складання плану.
- V. Виразне читання (розвиток умінь учнів виразно читати тексти (уривки) епічних, ліричних, драматичних творів).
- VI. Обговорення, виправлення помилок, коментар.
- VII. Заключне слово вчителя (короткий висновок, оцінка роботи на уроці).

Виходячи із реальних можливостей викладання світової літератури, уроки розвитку мовлення слід планувати у такий спосіб, щоб були представлені різні види, прийоми та форми робіт щодо розвитку діалогічного та монологічного усного та писемного мовлення учнів. Вчитель має враховувати свої власні напрацювання та інтереси, індивідуальні особливості кожного класу, рівень підготовки учнів і творчо використовувати набутий досвід для організації уроків розвитку мовлення. Водночас має наголосити, що кожний окремих урок розвитку мовлення має бути не випадковим, а розглядатися як необхідний елемент у системі уроків з вивчення окремої літературної теми, у загальній системі уроків розвитку мовленнєвих умінь та навичок учнів.

До роботи з організації розвитку мовлення учнів висуваються **такі вимоги:**

- 1) активізація мовленнєвої діяльності учнів із залученням різноманітної лексики та фразеології, образних засобів мови залежно від теми висловлювання;
- 2) відповідність запропонованих видів роботи з розвитку мовлення учнів їхнім віковим та психологічним особливостям, рівню розвитку школярів;
- 3) врахування ідейно-художньої своєрідності літературного твору, при вивченні якого ведеться робота з розвитку мовлення учнів;
- 4) спрямованість на поглиблене читання літературного твору, розширення знань з літератури.

Серед видів робіт з розвитку мовлення, які мають готувати учні, зазначимо такі:

- виразне читання текстів (уривків) та читання напам'ять;
- оповідь про життя письменника, поета;
- підготовка проекту (з можливим використанням мультимедійних технологій) — індивідуального чи колективного — з метою представлення життєвого і творчого шляху, естетичних уподобань письменника тощо;
- переказ зі зміною особи оповідача, переказ з докладним цитуванням авторського тексту;
- оповідь про життя героя твору (персонажа) за колективно (самостійно) складеним простим (складним) планом;
- усний (письмовий) відгук на прочитану книгу;
- усна (письмова) (за планом) характеристика персонажа;
- написання простого (складного) плану твору (уривка);
- складання усної (письмової) оповіді за малюнком, ілюстрацією;
- складання оповідання (казки) за прислів'ям;
- добір прислів'їв, крилатих виразів, фразеологічних зворотів, що виражають головну ідею твору;
- введення власних описів в інтер'єр, портрет, пейзаж у вже існуючому творі;
- докладна зв'язна відповідь на поставлене запитання;
- перекази (докладний, вибірковий, стислий) невеликих за обсягом епічних творів чи фрагментів з них;

- реферати на літературну тему (за одним та декількома джерелами);
- письмові творчі роботи (різні за обсягом, характером і жанром);
- план та конспект літературно-критичної статті.

Основний вид письмових висловлювань на уроках літератури — це **творчі роботи різних жанрів**. Творчі роботи розподіляються на дві основні групи: *твори на літературні теми та твори на основі життєвих вражень* (за М.В. Колокольцевим). Під час оцінювання творчих робіт учитель зазвичай орієнтується на ступінь самостійності у підготовці такого виду робіт, на висловлені у них власні судження та враження від прочитаного твору.

Отже, готуючи різноманітні письмові висловлювання у процесі вивчення літератури, школярі набувають необхідних умінь та навичок, що мають практичний характер, сприяють розвитку їхньої читацької культури.

Навчальний предмет "Світова література" мають право викладати педагогічні працівники, які здобули вищу філологічну освіту, зокрема спеціальності "Учитель російської мови та літератури", "Учитель української мови та літератури", мають спеціалізацію вчителя світової (зарубіжної) літератури, та які пройшли підвищення кваліфікації як вчителі світової літератури відповідно до Положення про атестацію педагогічних працівників, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 № 930 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2010 р. за № 1255/18550 (пункти 3.21; 4.10 цього Положення).

Звертаємо особливу увагу, що відповідно до наказу Міністерства від 01.09.2009 р. № 806 "Про використання навчально-методичної літератури у загальноосвітніх навчальних закладах" загальноосвітні навчальні заклади мають право використовувати в організації навчально-виховного процесу лише навчальні програми, підручники та навчально-методичні посібники, що **мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки, схвалення відповідною комісією Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки**.

Щодо використання посібників, що містять календарно-тематичний план і конспекти (плани-конспекти) уроків, нагадуємо, що вчитель-словесник може використовувати книжку для вчителя й не готувати окремих конспект для кожного уроку, якщо:

- посібник має гриф "Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах";
- від дати надання грифу посібникові минуло не більше п'яти років.

Зауважимо, що вчитель, який має кваліфікаційну категорію "спеціаліст", повинен самостійно складати конспект (план-конспект) уроку із використанням матеріалів методичних посібників з метою вироблення й відпрацювання навичок моделювання уроків різного типу.

Навчально-методична література, яка має гриф Міністерства освіти і науки і схвалена для використання у загальноосвітніх навчальних закладах: навчально-методичні комплекти до підручників, у тому числі книжки для вчителя із календарно-тематичним плануванням уроків — щорічно зазначаються в Переліку програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством для використання в загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням українською мовою для основної і старшої школи й друкуються на початку навчального року в "Інформаційному збірнику".

К. В. Таранік-Ткачук,
головний спеціаліст департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України,
кандидат педагогічних наук, доцент

С. П. Фоміна,
методист вищої категорії відділу науково-методичного забезпечення змісту освіти основної і старшої школи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти